

Wartość publikacji powiększają dobrze dobrane i umieszczone we właściwych miejscach reprodukcje starożytnych artefaktów. Książka może być z wielkim pożytkiem wykorzystana nie tylko przez historyków i historyków sztuki, lecz również przez wszystkich zainteresowanych problematyką starożytnego judaizmu, zarówno w okresie biblijnym, jak i wczesnorabijnym. Na gruncie polskim jest to monografia ważna, nowatorska i godna upowszechnienia.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Abp Stanisław GADECKI, *Dzieci jednego Boga. Przesłania na Dzień Judaizmu w Kościele katolickim w Polsce (1998-2014)*, Wydawnictwo Święty Wojciech, Poznań 2015, ss. 199.

Inicjatywa „Dnia Judaizmu w Kościele katolickim w Polsce” dojrzała powoli, ale – co bardzo ważne – bez większych trudności, a tym bardziej sprzeciwów. Istniejące na jej temat dyskusje (gorzej, gdyby ich nie było!) dotyczyły jednak przede wszystkim kształtu i przebiegu planowanych przedsięwzięć, zarówno kościelnych, jak i wspólnych, to jest katolicko-żydowskich. Takie dyskusje odbywały się zwłaszcza na kolejnych posiedzeniach Komitetu Episkopatu Polski do Dialogu z Judaizmem, dzięki czemu nowa inicjatywa coraz bardziej i dojrzała. Wiodącą rolę odgrywał bp Stanisław Gądecki, od 2002 r. arcybiskup metropolita poznański, i to dzięki jego staraniom 15 października 1997 r. podczas Zebrania Plenarnego 291. Konferencji Episkopatu Polski nowy projekt został przyjęty, a od stycznia następnego roku zaczął być realizowany.

Podczas debat i dyskusji w drugiej połowie lat 90. XX w. podnoszono obawy, czy nowa inicjatywa nie przerodzi się w „judaizację katolicyzmu”. Jej zwolennicy perorowali, że takie zagrożenie w ogóle nie istnieje. Powoływali się na nauczanie II Soboru Watykańskiego i Jana Pawła II, podkreślając, że chodzi wyłącznie o obiektywne przedstawianie Żydów i judaizmu oraz wzrost świadomości wspólnego dziedzictwa. Arcybiskup Stanisław Gądecki w rozdziale otwierającym książkę zawierającą zbiór materiałów z Dnia Judaizmu w latach 1998-2014, wyjaśnia: „Za pomocą tego Dnia pragniemy się uczyć – każdego roku coraz głębiej – nie tylko tego, jak żyć, kierując się postawą ogólnej tolerancji, ale jak należy się troszczyć o drugiego człowieka i jego prawa aspiracje. Jak pomagać sobie nawzajem

żyć w wolności, godności i bezpieczeństwie we wspólnej ojczyźnie. Jak zaszczyć takiego właśnie ducha w środowiskach gospodarczych, politycznych, kulturalnych i religijnych” (s. 9). Z tych słów jasno wynika, że cele Dnia Judaizmu wykraczają daleko poza ramy ściśle kościelne i religijne, mając na względzie znacznie szersze perspektywy i horyzonty. W tym samym rozdziale nie zabrakło też dalszych doprecyzowań, które wskazują, że osiągnięcie zamierzonych celów nie jest możliwe bez dogłębnej refleksji teologicznej i modlitwy.

W książce zostały zebrane i uporządkowane wystąpienia abp. S. Gądeckiego przy okazji kolejnych Dni Judaizmu oraz sprawozdanie bilansujące najważniejsze wątki jednego z dorocznych obchodów. Wystąpienia obejmują lata 1998-2006 (s. 25-92) i 2008-2014 (s. 109-187), natomiast sprawozdanie (s. 93-103), którego opracowania dokonała Danuta Chodera-Lewandowicz, dotyczy roku 2007. Od początku wdrażania bezprecedensowej inicjatywy uzgadniano jej temat przewodni, którego treść miała stymulować i ożywiać doroczną refleksję i obchody. Wykaz wszystkich tematów i miejsc centralnych obchodów Dni Judaizmu za lata 1998-2015 został zamieszczony w *Aneksie* (s. 194-195). W książce nie ma wystąpienia z okazji II Dnia Judaizmu, celebrowanego w 1999 r. we Wrocławiu, który odbył się pod hasłem „Na drodze do normalności”, oraz z XIII Dnia Judaizmu, celebrowanego w 2010 r. w Tarnowie pod hasłem „Wyjdz z twojej ziemi rodzinnej i z domu twego ojca do kraju, który ci ukaze”.

W książce zabrakło wzmianki, że do 2006 r. na kilka tygodni przed każdym dorocznym Dniem Judaizmu ukazywały się w nakładzie ponad sześciu tysięcy egzemplarzy materiały liturgiczne przeznaczone dla duszpasterzy i dołączane do „Biuletynu Ekumenicznego”, przygotowywanego na doroczny Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan, który trafiał do wszystkich parafii katolickich w całej Polsce. Szczególne miejsce i rolę zajmowało tam wprowadzenie autorstwa przewodniczącego oraz propozycja homilii, której autorem był niżej podpisany. Materiały liturgiczne były też sukcesywnie zamieszczane na łamach czasopisma „Maqom. Biuletyn Instytutu/Zakładu Dialogu Katolicko Judaistycznego”, wydawanego przez Akademię Teologii Katolickiej, a od 1999 r. przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Przykładowo, materiały na II Dzień Judaizmu zostały zamieszczone na łamach „Maqom” nr 1(7), s. 67-75.

Od 2006 r., gdy przewodniczącym Komitetu Episkopatu Polski do Dialogu z Judaizmem został bp Mieczysław Cisło, inicjatywa ta w dużym

RECENZJE

stopniu zmieniła charakter, przeobrażając się w swoisty Tydzień Kultury Żydowskiej w Kościele katolickim w Polsce. Rychło okazało się, że materiały liturgiczne przestały być potrzebne, zaś ich miejsce zajęły w dużej mierze projekty rozmaitych przedsięwzięć kulturalnych i społecznych. Nie powinno się ich lekceważyć, jednak trzeba mocno podkreślić, że podstawowym zamysłem Dnia Judaizmu były przesłanki religijne i teologiczne, z których owa inicjatywa wyrosła. Gdy ich brakuje, albo gdy się je spycha na dalszy plan, wtedy budowę domu dialogu rozpoczyna się od dachu. Nic zatem dziwnego, że w ostatnich latach styczniowe obchody Dnia Judaizmu nie budzą już tak wielu pozytywnych skojarzeń i emocji, jak to było wcześniej. Co więcej, grozi im, podobnie jak całej rzeczywistości relacji katolicko-żydowskich, upolitycznienie i banalizacja.

Wystąpienia byłego przewodniczącego Komitetu Episkopatu Polski do Dialogu z Judaizmem, a obecnie przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, nabierają nowych znaczeń i układają się w spójny ciąg w sytuacji, gdy zostały zebrane i zestawione razem. Ważną funkcję pełnią reprodukcje wybranych fotografii, dokumentujące dwustronne, katolicko-żydowskie, kontakty i spotkania. Z całości wyłania się charakterystyczny zamysł, który dochodził do głosu na posiedzeniach gremium za kadencji abp. S. Gądeckiego. Chodzi o szczególne dowartościowanie i podkreślenie płaszczyzny religijnej i teologicznej, podejmowane z myślą o tym, by otworzyć się znacznie szerzej, promując dialog katolicko-judaistyczny nie jako rezultat narzucania poprawności politycznej, lecz jako drogę do umacniania solidarności oraz wzajemnego szacunku chrześcijan i wyznawców judaizmu, a tym samym także wszystkich ludzi.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa